

Zaaknummer : 01065745
Ons Kenmerk : ODH950699
Datum : 01-10-2024

Beschikking

Wet natuurbescherming – Beheer en schadebestrijding

Onderwerp

Op 29 december 2023 hebben wij van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland een verzoek ontvangen om een opdracht ex artikel 3.18, eerste lid van de Wet natuurbescherming (Wnb) te verlenen aan de Faunabeheereenheid Zuid-Holland (FBE) om in het belang van de openbare veiligheid (aanrijdingen) en ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, de omvang van de populatie verwilderde damherten te beperken binnen het werkgebied van de wildbeheereenheid Hoeksche Waard. Gelet op alle omstandigheden dient deze populatie geheel weg te worden genomen binnen een maximale periode van 5 jaar. Ter uitvoering van de opdracht kan gebruik worden gemaakt van geweren, eventueel in combinatie met geluiddempers, kunstmatige lichtbronnen, nachtzichtapparatuur, steekwapens, snijwapens en honden, niet zijnde lange honden. Er mag gedurende het hele etmaal van de middelen en methoden gebruik worden gemaakt. De uitvoering vindt plaats op alle gronden binnen het werkgebied van de WBE Hoeksche Waard, maar uitsluitend buiten de bebouwde kom en met uitzondering van Tiengemetten en het Eiland van Dordrecht.

Besluit

Wij besluiten:

- I. een opdracht ex artikel 3.18, eerste lid, van de Wet natuurbescherming te geven aan de Faunabeheereenheid Zuid-Holland om de omvang van de populatie van het damhert (*Dama dama*) binnen de grenzen van het werkgebied van de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard (uitsluitend buiten de bebouwde kom en met uitzondering van Tiengemetten en het Eiland van Dordrecht) te beperken tot nul exemplaren.
- II. dat de personen die namens de Faunabeheereenheid Zuid-Holland de opdracht uitvoeren, krachtens artikel 3.18, tweede lid, van de Wet natuurbescherming toegang hebben tot alle gronden als bedoeld onder punt I, voor zover nodig ter uitvoering van de opdracht.
- III. ter uitvoering van de opdracht als bedoeld onder beslispunt I, aan te wijzen de middelen: geweren, honden, niet zijnde lange honden, steekwapens en snijwapens;
- IV. ter uitvoering van de opdracht als bedoeld onder beslispunt I, ontheffing te verlenen van de verboden zoals genoemd in de krachtens artikel 3.26, eerste lid en derde lid, Wnb gestelde regels voor wat betreft:
  - het gebruik van het geweer in een jachtveld dat niet aan de krachtens algemene maatregel van bestuur gestelde regels voldoet;
  - het gebruik van een geweer, voorzien van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een vizier met beeldomzetter, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of enig ander instrument om in de nacht te schieten (artikel 3.13, vierde lid van het Besluit natuurbescherming);
  - het gebruik van een geweer tussen zonsondergang en zonsopkomst (artikel 3.16 eerste lid, aanhef en onder a, van het Besluit natuurbescherming).

- V. de voorschriften 1 tot en met 7 te verbinden aan de opdracht;
- VI. dat deze opdracht een geldigheidsduur heeft van 5 jaar, te rekenen vanaf de bekendmaking van dit besluit.

Ondertekening

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
namens dezen,

ing. L. Hopman
Hoofd Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Bijlage(n)

1. Kaart met aanduiding uitvoeringsgebied binnen de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard;
2. E-mailbericht Staatsbosbeheer d.d. 26 februari 2023 (ODH808314);
3. Beheeradvies damwild in de 'Hoeksche Waard' (Zuid-Holland) – Een beheeradvies op basis van beschikbare gegevens, 19 december 2022 (ODH798588);
4. Beantwoording zienswijzen ontwerpbesluit damhert Hoeksche Waard (ODH1150512).

Rechtsmiddelen

Voor de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden tegen deze ontwerpbeschikking wijzen wij op de desbetreffende tekst in het begeleidende schrijven.

VOORSCHRIFTEN

- 1 Het gebied waarvoor de opdracht geldt, betreft het hele werkgebied van de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard met uitzondering van de bebouwde kommen, het eiland Tiengemeten en Eiland van Dordrecht, zie de kaart in bijlage 1.
- 2 De Faunabeheereenheid Zuid-Holland geeft door middel van een uitvoeringsformulier aan de desbetreffende jachthouders binnen hun eigen jachtveld toestemming voor de uitvoering van de opdracht. Daarnaast kan de Faunabeheereenheid Zuid-Holland aan andere jachtaktehouders toestemming geven voor de uitvoering van de opdracht.
- 3 De Faunabeheereenheid Zuid-Holland stelt, ter uitvoering van de opdracht, een plan van aanpak op. Doel van het plan van aanpak is om de populatie damherten binnen de gestelde periode van maximaal 5 jaar geheel weg te nemen.
- 4 De uitvoerder van de opdracht dient te voldoen aan het plan van aanpak en aan de gestelde uitvoeringsregels, zoals vermeld op het uitvoeringsformulier van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland.
- 5 De uitvoerder van de opdracht dient (een kopie van) de opdracht en (een kopie van) het uitvoeringsformulier, waarop de door de Faunabeheereenheid Zuid-Holland toegekende uitvoeringscode is vermeld, te kunnen tonen op schrift of digitaal.
- 6 Voorafgaand aan de actie door de uitvoerder wordt melding gemaakt bij de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, afdeling Toezicht en handhaving, team Groene Wetten. E-mailadres voor meldingen is toezichtnatuur@ozhz.nl, telefoonnummer is 078-7708081 (inspreken op antwoordapparaat). Hierbij moet de uitvoeringscode worden vermeld, evenals de locatie, de datum en het tijdvak waarbinnen de beheeractie zal plaatsvinden.
- 7 Steekwapens en snijwapens mogen alleen gebruikt worden voor het uit het lijden verlossen van een gewond of ziek damhert.

AANWIJZINGEN VOOR GEBRUIK

- Voor alle soorten - beschermd én onbeschermd - geldt de zorgplicht ex artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming. Op grond hiervan dient zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te worden voorkomen.
- Voor het gebruik van geluiddempers is ook een ontheffing nodig op grond van de Wet wapens en munitie.

OVERWEGINGEN

Inleiding

Voorafgaand aan dit besluit hebben wij onderzocht wat de beste oplossing is voor de damherten in de Hoeksche Waard. Om een goed onderbouwd besluit te kunnen nemen hebben wij ons laten adviseren door externe deskundigen op het gebied van grote hoefdieren en het beheer daarvan. Hun bevindingen zijn vastgelegd in bijgevoegd adviesrapport met de titel *Beheeradvies damwild in de 'Hoeksche Waard' (Zuid-Holland)*¹, hierna aangeduid als 'het adviesrapport'. Naar aanleiding van de overwegingen van de rechtbank, het adviesrapport en alle ons ter beschikking staande informatie is voorliggend besluit tot stand gekomen.

Wij komen tot de conclusie dat de damherten in de Hoeksche Waard verwilderde dieren zijn en wij komen daarnaast tot de conclusie dat de populatie tot 0 reduceren de enige overgebleven optie is. Dit motiveren wij in het hiernavolgende.

Aanleiding en situatieschets

In of rond het jaar 2000 zijn er circa drie damherten ontsnapt uit een hertenkamp aan de Schuringse Havenkade Oostzijde te Numansdorp². Deze drie damherten konden helaas niet meer gevangen worden. Uit de periode vóór 2000 zijn ons in dit gebied geen meldingen van ontsnapte en verwilderde damherten bekend. De in het jaar 2000 ontsnapte damherten hebben zich in de Hoeksche Waard weten te handhaven, zijn verwilderd en hebben zich voortgeplant. Het aantal verwilderde damherten is in al die jaren toegenomen tot minimaal 69 exemplaren (telling maart 2024).

De populatie is langzaam gegroeid en zorgde in de beginperiode niet voor problemen. Echter eind 2015 is het eerste ongeluk (aanrijding) geregistreerd. Vanaf 2018 heeft de Faunabeheereenheid Zuid-Holland (hierna: FBE) de casus van de damherten bij de provincie voorgelegd. Om de belangen van de Wnb goed te kunnen onderbouwen moest echter nader onderzoek worden verricht naar de populatie van de damherten, naar de verkeersveiligheid en de landbouwschade. Daardoor is er de nodige tijd verstreken om tot het besluit van 16 december 2020 te komen. Met dit besluit is door ons een opdracht ex artikel 3.18 Wnb verleend om de populatie damherten in de Hoeksche Waard tot nul te beperken (kenmerk ODH-2020-00146189). Deze opdracht is op 20 december 2021 door de Rechtbank Den Haag vernietigd³, waarbij de Rechtbank ons tevens heeft opgedragen een nieuw besluit te nemen.

De groep damherten zorgt sinds het eerste ongeluk voor de nodige problemen. Indien er niet wordt ingegrepen, groeit de populatie verder. Dat gaat gepaard met een toename van die problemen. Een populatie damherten is in dit gebied ongewenst om de onderstaande drie redenen, die in het vervolg verder worden toegelicht:

1. De openbare veiligheid wordt bedreigd, en die dreiging wordt steeds ernstiger naarmate het aantal damherten groeit. Gedurende de afgelopen jaren zijn reeds verschillende incidenten in de Hoeksche Waard als gevolg van aanrijdingen met een damhert gemeld. Als een auto, motor of ander voertuig een damhert aanrijdt of als een damhert zich op de weg bevindt, kan dit ernstige gevolgen hebben (ernstig letsel, schade, gevaarstelling). Naarmate de populatie zich verder uitbreidt steken damherten vaker wegen over en neemt de kans op meer (ernstige) ongelukken toe.
2. De damherten bevinden zich midden in een landbouwgebied en foerageren dan ook op landbouwgewassen met reeds in de huidige situatie aanzienlijke economische schade tot gevolg. De groei van de damhertenpopulatie heeft een toename van de landbouwschade tot gevolg.

Bovendien is het laten ontsnappen of uitzetten van dieren in strijd met het verbod op het uitzetten van dieren.

---

¹ P.B. Worm en C.F. Schoon, Beheeradvies damwild in de 'Hoeksche Waard' (Zuid-Holland) – Een beheeradvies op basis van beschikbare gegevens, 19 december 2022 (verder: het adviesrapport).

² Mededeling toezichthouder en Buitengewoon Opsporingsambtenaar van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, zeer goed bekend in het gebied.

³ ECLI:NL:RBDHA:2021:14010
ODH950699

Procedure

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Voor deze procedure geldt op grond van overgangsrecht nog het oude recht, in dit geval de Wet natuurbescherming.

De uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht en artikel 5.1 Wet natuurbescherming zijn toegepast op deze beschikking.

Zienswijzen

De ontwerpbeschikking heeft ter inzage gelegen van 29 januari 2024 tot en met 11 maart 2024. Ook is de ontwerpbeschikking toegezonden aan:

- Stichting Animal Rights;
- Stichting Fauna4Life;
- Faunabeheereenheid Zuid-Holland;
- Wildbeheereenheid Hoeksche Waard;
- 'agrarisch bedrijf A' (eigenaar van de gronden waar de damherten grotendeels verblijven);
- 'agrarisch bedrijf B' (eigenaar van de gronden waar de damherten grotendeels verblijven);
- Dhr. R. de Boon;
- College van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoeksche Waard;
- De gemeenteraad van de gemeente Hoeksche Waard;
- Staatsbosbeheer.

Binnen de termijn hebben wij van 26 partijen zienswijzen ontvangen. Bijlage 4 bij dit besluit bevat een korte samenvatting van de ingediende zienswijzen en onze reactie hierop.

Wijziging ten opzichte van ontwerpbeschikking

Ten opzichte van de ontwerpbeschikking zijn wijzigingen aangebracht.

De volgende wijzigingen zijn aangebracht:

- In voorschrift 2 is de laatste zin omtrent afstemming met grondgebruiker verwijderd, aangezien deze bij nader inzien strijdig is met de toestemming zoals gegeven onder beslispunt II;
- In voorschrift 6 is hete-mailadres van Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid geactualiseerd;
- In tabel 1 is de telling van voorjaar 2024 toegevoegd;
- Onder 'Omvang en ontwikkeling van de populatie' hebben wij het aantal aanrijdingen geactualiseerd. Daarnaast hebben wij een beeld gegeven van het aantal 'incidenten' met een damhert.

Bevoegd gezag

De handeling wordt verricht binnen de provincie Zuid-Holland. Gelet op de bepalingen in artikel 1.3 van de Wet natuurbescherming zijn wij bevoegd gezag voor het geven van de opdracht.

Toetsingskader en grondslag beschikking

Algemeen (voor in het wild levende damherten)

Het damhert behoort tot de soorten die worden beschermd op grond van art. 3.10 Wet natuurbescherming (de zgn. nationaal beschermde soorten). Voor het doden van deze soorten is een ontheffing op grond van artikel 3.10, tweede lid jo. art. 3.8, eerste lid, Wet natuurbescherming vereist.

Op grond van 3.18, eerste lid, van de Wnb kunnen Gedeputeerde Staten voor deze dieren aan faunabeheereenheden of wildbeheereenheden, aan andere samenwerkingsverbanden van personen, of aan personen opdracht geven om, in afwijking van het bepaalde bij of krachtens – onder andere – artikel 3.10, eerste lid, Wet natuurbescherming de omvang van een bij de opdracht aangeduide populatie van dieren van soorten te beperken als dat nodig is om de redenen, genoemd in artikel 3.17, eerste lid, sub a, b, c Wet natuurbescherming.

De belangen waarop een opdracht voor de damherten kan worden gebaseerd zijn:

- a. het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- b. de voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom (artikel 3.17, eerste lid, onder b, 2° Wnb);
- c. de volksgezondheid en de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang (artikel 3.17, eerste lid, onder b, 3° Wnb);
- d. de voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, industrieterreinen of begraafplaatsen (artikel 3.17, eerste lid, onder c, 2° Wnb);
- e. de voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (artikel 3.17, eerste lid, onder c, 3° Wnb), en
- f. het algemeen belang (artikel 3.17, eerste lid, onder c, 4° Wnb).

Voorts is van belang dat er geen andere bevredigende oplossing is dan het beperken van de populatie damherten, conform artikel 3.8, vijfde lid, onder a, van de Wnb en dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van het damhert in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan, conform artikel 3.8, vijfde lid, onder c, van de Wnb.

Verwilderde dieren

Een ontheffing is echter **niet** vereist voor zgn. ‘verwilderde dieren’ in de zin van artikel 3.18, vierde lid jo. eerste lid van de Wnb, omdat zij niet van nature in het wild leven en als zodanig niet vallen onder het beschermingsregime van artikel 3.10 van de Wnb⁴.

Voor deze dieren kunnen Gedeputeerde Staten aan faunabeheereenheden of wildbeheereenheden, aan andere samenwerkingsverbanden van personen, of aan personen opdracht geven om, in afwijking van het bepaalde bij of krachtens – onder andere – artikel 3.10, eerste lid van de Wnb de omvang van een bij de opdracht aangeduide populatie van dieren van soorten te beperken als dat nodig is in een of meer van de in artikel 3.17, eerste lid, sub a, b, c van de Wnb genoemde belangen. Indien de dieren worden beschouwd als verwilderde dieren hoeft niet, op grond van artikel 3.18, vierde lid jo. en 3.8, vijfde lid van de Wnb de opdracht voor het beheer van verwilderde dieren te worden getoetst aan de volgende 2 criteria:

- er geen andere bevredigende oplossing is, waarbij geen inbreuk op een of meer verbodsbepalingen wordt gemaakt;
- er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Definitie ‘verwilderde dieren’

De Wet natuurbescherming kent geen definitie van ‘verwilderde dieren’. In de Memorie van Toelichting bij het voorstel van de Wet natuurbescherming is de volgende omschrijving van ‘verwilderde dieren’ opgenomen: ‘Verwilderde dieren in de zin van het voorgestelde vierde lid van artikel 3.16 zijn voorheen gehouden dieren die structureel niet meer onder de beschikkingsmacht van de eigenaar vallen, of hun nakomelingen. Zij dienen derhalve onderscheiden te worden van dieren die ontsnapt zijn⁵.

Uitzetten van dieren

In artikel 3.34 van de Wnb is het algehele verbod op het uitzetten van dieren opgenomen. Het uitzetten van dieren wordt uit een oogpunt van natuurbeleid en soortenbescherming in het algemeen als ongewenst gezien⁶. In het

⁴ MvT bij het voorstel van de Wet natuurbescherming, TK 33348, nr. 3, pag. 265.

⁵ MvT TK 33348, nr. 3, pag. 268. N.B. Artikel 3.16 van het wetsvoorstel is in de definitieve wet vernummerd tot artikel 3.18 Wet natuurbescherming.

⁶ TK 23147, nr. 7, pag. 48 (Memorie van Antwoord Flora- en faunawet) TK 33348, nr. 3, pag. 275
ODH950699

provinciale beleid is inmiddels expliciet vastgelegd dat het vestigen van nieuwe populaties (al dan niet verwilderde) damherten onwenselijk is, buiten de populatie in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD)⁷. Deze wijziging van het Omgevingsprogramma is als onderdeel van een grotere herziening van het Omgevingsbeleid opgenomen in de Module Soortenbeleid waarover op 8 maart 2023 is besloten door Provinciale Staten.⁸

Op grond van artikel 3.1 van de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland wordt onder belangrijke schade aan gewassen als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid, onderdeel b, 3o van de wet en ernstige schade aan gewassen als bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, onderdeel b, 2o van de wet verstaan de door in het wild levende diersoorten aangerichte schade aan landbouwgewassen welke op grond van de door BIJ12 gehanteerde taxatieregels getaxeerd wordt op € 250,- of meer per geval.

Beoordeling

Onderstaand onderbouwen wij hoe wij zijn gekomen tot deze opdracht. Zoals reeds aangegeven hebben wij ons laten adviseren door externe deskundigen op het gebied van grote hoefdieren en het beheer daarvan. Hun bevindingen zijn vastgelegd in bijgevoegd adviesrapport met de titel *Beheeradvies damwild in de 'Hoeksche Waard' (Zuid-Holland)*⁹, hierna aangeduid als 'het adviesrapport'.

Leeswijzer

In de overwegingen hieronder komen achtereenvolgens aan bod:

- Status van de damherten;
- Ontsnappen/uitzetten van de damherten;
- Leefgebied van de damherten;
- Omvang en ontwikkeling van de populatie;
- Problematiek/ belangenonderbouwing, onderverdeeld in:
  - o Schade aan agrarische gewassen;
  - o Risico op aanrijdingen
- Andere bevredigende oplossing;
- Alternatief: hekwerken;
- Wijze van ingrijpen (Afschot, vangen en verplaatsen naar elders, onvruchtbaarheid introduceren);
  - o Stabiliseren op een vastgesteld aantal;
  - o Terugbrengen tot 0 exemplaren;
- Staat van instandhouding;
- Middelen en methoden voor de uitvoering.

Status damherten

De populatie damherten waar dit besluit op ziet, betreft verwilderde exemplaren. Deze conclusie is de enige juiste, gelet op de omstandigheid dat in de Hoeksche Waard al geruime tijd op verschillende locaties damherten binnen rasters worden gehouden en er van nature geen wilde populaties damherten in Hoeksche Waard en omstreken voorkomen. De ontsnapte dieren blijken zich sinds het jaar 2000 geheel zelfstandig en zonder bijgevoerd te zijn of op andere wijze verzorgd te worden in het gebied te kunnen handhaven en hebben zichzelf ook voortgeplant. Zij vallen derhalve al sinds ongeveer 20 jaar niet meer onder de beschikkingmacht van een eigenaar. Daardoor is ons

---

⁷ De populatie damherten in de duinen beschouwen wij weliswaar als gewenst, maar deze populatie is wel fors teruggebracht in aantallen en er vindt blijvend beheer plaats. Ook zijn langs de randen van het gebied hoge hekwerken geplaatst om damherten zoveel mogelijk gescheiden te houden van verkeer en landbouwgronden. Zie voor meer informatie het Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026. Dit plan is in te zien via de website van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland: www.fbezh.nl

⁸ De vastgestelde beleidsstukken zijn hier in te zien: https://pzh.notubiz.nl/modules/19/statenvoorstellen_en_besluiten/822977

⁹ P.B. Worm en C.F. Schoon, Beheeradvies damwild in de 'Hoeksche Waard' (Zuid-Holland) – Een beheeradvies op basis van beschikbare gegevens, 19 december 2022 (verder: het adviesrapport).

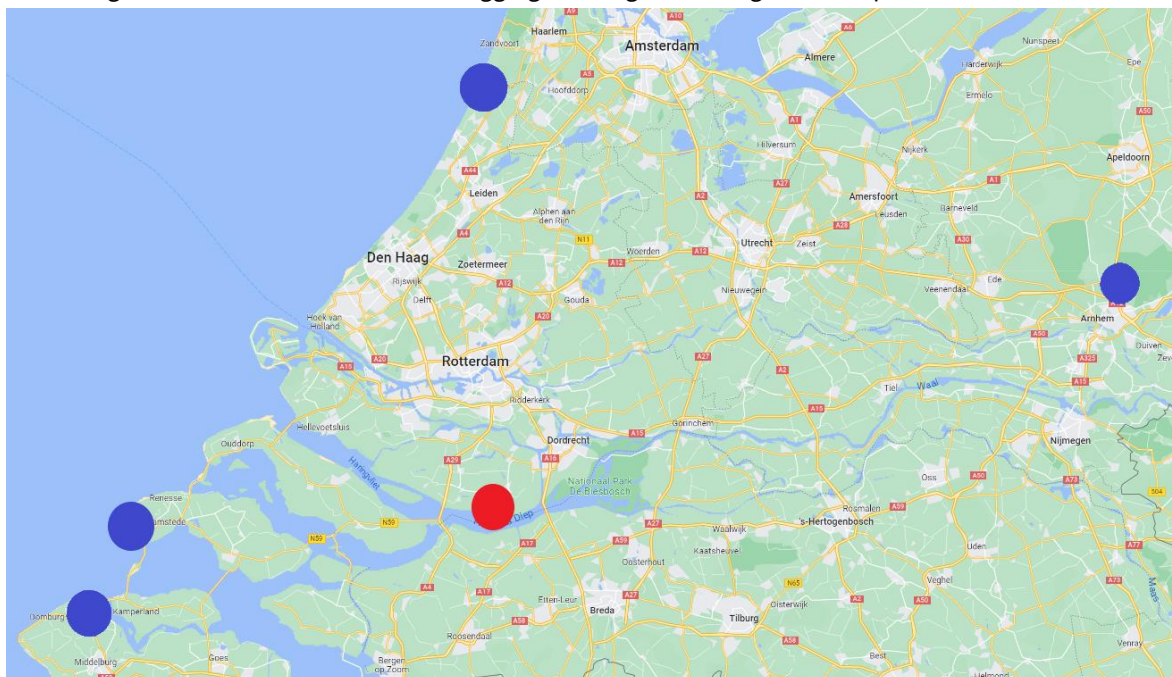
inziens sprake van een structurele situatie en vanwege de zelfstandige voortplanting gaat het niet meer om ontsnapte dieren.

Dat er inmiddels 'in het wild levende' damherten van elders zich gevoegd kunnen hebben bij de populatie in de polder is zeer onwaarschijnlijk, gelet op de afstand tot de dichtstbijzijnde wilde damhertenpopulatie¹⁰. De dichtstbijzijnde grote leefgebieden, waar de damherten als niet-verwilderd en daarmee als beschermd worden beschouwd, zijn de AWD bij Noordwijk, de Manteling van Walcheren, de Kop van Schouwen en de Veluwezoom. Deze gebieden bevinden zich op grote afstand van de Hoeksche Waard:

- De Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) bevinden zich op een afstand hemelsbreed van ca. 60 kilometer, met daarin zeer veel barrières zoals diverse kruisende snelwegen en N-wegen, de Oude Maas en de Nieuwe Maas en de stad Rotterdam. De damherten uit de AWD hebben zich nog niet eens in het nabijgelegen leefgebied Meijndel en Berkheide gevestigd. Dit komt door de bebouwing, infrastructuur en het water die de gebieden scheidt. Dit terwijl de populatie in de AWD lange tijd niet is beheerd en op een gegeven moment zelfs ruim 5.500 exemplaren groot was.
- De Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren (beide provincie Zeeland) bevinden zich op een hemelsbrede afstand van ca. 50-60 kilometer, waarbinnen diverse grote wateren zoals de Grevelingen, Krammer, Volkerak, Haringvliet of Hollands Diep grote barrières vormen;
- De Veluwezoom tenslotte is hemelsbreed zo'n 100 kilometer verwijderd en ook op die route bevinden zich zeer veel barrières die met name bestaan uit infrastructuur.

De populaties damherten in de bovengenoemde gebieden worden door middel van afschot beheerd. Buiten natuurgebieden zorgen damherten al snel voor grote schades en aanrijdingen. En ook binnen het natuur- c.q. leefgebied veroorzaken damherten grote schade aan flora en fauna als de aantallen niet onder controle worden gehouden.

Zie ook figuur 1 voor een indicatie van de ligging van de genoemde gebieden op kaart.

Figuur 1 Indicatieve ligging leefgebieden damherten (blauw) ten opzichte van de Hoeksche Waard (rood)

In het adviesrapport staat het volgende:

“In de circa 20 jaar dat de damherten nu in de Hoeksche Waard voorkomen heeft mogelijk vermenging plaats gevonden tussen de damherten in de Hoeksche Waard en andere, verwilderde en/of ontsnapte damherten in de nabije omgeving. Dit is mede het gevolg van de aanwezigheid van damhertenkampjes, dus gehouden dieren, in die omgeving. Het is echter wel als zeer onwaarschijnlijk te achten dat vermenging heeft plaatsgevonden vanuit reeds bestaande kernleefgebieden, zoals de AWD.”¹¹

Conclusie status damherten

Gelet op het voorgaande zijn de in de Hoeksche Waard aanwezige damherten te kwalificeren als verwilderd¹². Uit oogpunt van een zorgvuldige besluitvorming gaan wij, ten overvloede, ook in op de vraag of er andere bevredigende oplossingen zijn en wat de effecten zijn op de staat van instandhouding.

Ontsnappen/uitzetten van de damherten

In artikel 3.34 van de Wnb is het algehele verbod op het uitzetten van dieren vastgelegd. Naar onze mening is de situatie zoals onderhavig vergelijkbaar met het uitzetten. Doordat drie damherten zijn ontsnapt uit een hertenkamp is immers op een niet-natuurlijke wijze een populatie verwilderde damherten ontstaan.

In de MvT staat het volgende:

“Het voorgestelde artikel 3.32 bevat een algemeen verbod om dieren uit te zetten, omdat het uitzetten van dieren uit een oogpunt van soortenbescherming in het algemeen ongewenst is. Het verbod is van toepassing op alle soorten dieren, zowel diersoorten die niet of niet meer van nature voorkomen – exoten en uitgestorven soorten – als soorten die wel van nature in Nederland voorkomen. Het uitzetten van diersoorten die van nature voorkomen wordt ook als ongewenst beschouwd. Dit aspect van het verbod ziet bijvoorbeeld ook op het uitzetten van bejaagbare soorten ten behoeve van de jacht. Op de herintroductie van diersoorten – het uitzetten van dieren die van nature in Nederland voorkomen of zijn voorgekomen, met als doel een zelfstandige duurzame populatie te bevorderen of deze opnieuw te stichten – is de beleidslijn herintroducties van dieren van toepassing.”

In artikel 5.1 van Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland en de toelichting hierop is vastgelegd wanneer ontheffing wordt verleend voor het uitzetten van dieren. Een situatie als onderhavig valt hier niet onder, want slechts in geval van herintroductie of repopulatie kan ontheffing van het verbod voor het uitzetten van dieren worden verleend.

Onder toetsingskader is reeds aangegeven dat inmiddels in het provinciale beleid expliciet is vastgelegd dat het vestigen van nieuwe populaties (al dan niet verwilderde) damherten onwenselijk is, buiten de populatie in de AWD¹³.

Een nieuwe vestiging van damherten zorgt voor problemen en heeft een aanzienlijke invloed op allerlei zaken. Het ontsnappen of uitzetten van dieren, zoals damherten, in het wild is naar onze mening derhalve vrijwel altijd ongewenst. Ingrijpen is reeds om deze redenen noodzakelijk.

¹¹ P.B. Worm en C.F. Schoon, Beheeradvies damwild in de ‘Hoeksche Waard’ (Zuid-Holland) – Een beheeradvies op basis van beschikbare gegevens, 19 december 2022, pag. 7.

¹² De Wet natuurbescherming kent geen definitie van ‘verwilderde dieren’. In de Memorie van Toelichting bij het voorstel van de Wet natuurbescherming is de volgende omschrijving van ‘verwilderde dieren’ opgenomen: ‘Verwilderde dieren (...) zijn voorheen gehouden dieren die structureel niet meer onder de beschikkingsmacht van de eigenaar vallen, of hun nakomelingen.’ (TK 33348, nr. 3, pag 268.

¹³ De populatie damherten in de duinen beschouwen wij weliswaar als gewenst, maar deze populatie is wel fors teruggebracht in aantallen en er vindt blijvend beheer plaats. Ook zijn langs de randen van het gebied hoge hekwerken geplaatst om damherten zoveel mogelijk gescheiden te houden van verkeer en landbouwgronden. Zie voor meer informatie het Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026. Dit plan is in te zien via de website van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland: <https://www.fbezh.nl/damhert-fbp/> ODH950699

Leefgebied van de damherten

Het gebied waar de damherten zich nu bevinden binnen de Hoeksche Waard is weergegeven op de kaart in bijlage 1. Het gebied is ingericht voor agrarisch gebruik en kenmerkt zich door allerlei vormen van akkerbouw. Daardoor kent het gebied een zeer uitgebreid voedselaanbod voor damherten, hoewel de akkerbouw daar natuurlijk niet voor bedoeld is. Het landschap is relatief open met hier en daar een kleine houtopstand. De wegen die het gebied doorkruisen en omringen zijn smal en kennen een maximumsnelheid van 60 km per uur. Een deel van de wegen ligt op een smalle dijk, parallel aan het water van het Hollands Diep dat de grens vormt van het gebied aan de zuidzijde. Tussen het Hollands Diep en de landbouwgronden bevindt zich een smalle strook natuurgebied van enkele honderden meters breed. Deze strook is bekend onder de naam 'Oeverlanden Hollands Diep' en is in beheer bij Staatsbosbeheer. Het gebied waar de damherten nu leven is een heel ander type gebied dan de andere gebieden in Nederland waar damherten in het wild leven. In tegenstelling tot het desbetreffende deel van de Hoeksche Waard gaat het bij die andere gebieden namelijk vooral om natuurterreinen waar de damherten actief beheerd worden.

Omvang en ontwikkeling van de populatie

De populatie verwilderde damherten in de Hoeksche Waard neemt sinds de start in het jaar 2000 gestaag toe. Zoals bij iedere beginnende populatie verloopt die toename eerst langzaam, maar vervolgens steeds sneller. Dat hebben we ook gezien bij de damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen¹⁴. Sinds 2014 is jaarlijks in het voorjaar een telling gedaan van het aantal damherten in de Hoeksche Waard¹⁵. De resultaten daarvan zijn weergegeven in onderstaande tabel, figuur 2 (zie ook pagina 10 van het adviesrapport).

Tabel 1. Getelde aantallen damherten Hoeksche Waard

Jaar	Hert/spitser	Hinde/smaldier	Kalf	Onbekend	Totaal
2014	1	3	4	0	8
2015	4	5	5	1	15
2016	3	7	5	0	15
2017	6	7	6	0	19
2018	3	13	5	0	21
2019	6	16	2	0	24
2020	19	10	10	0	39
2021	8	11	7	10	36
2022	0	8	0	8	16 ¹⁶
2023	6	12	14	10	42
2024	-	-	-	-	69

Op 15 december 2022 in de avond is er een extra inventarisatie gedaan onder regie van de provincie Zuid-Holland. Hierbij zijn, met gebruikmaking van warmtebeeldkijkers, in totaal 37 damherten waargenomen. Dat betekent dat er op dat moment minimaal 37 damherten aanwezig zijn geweest. Deze inventarisatie wijkt af van de 'normale' telling die volgens vast protocol wordt uitgevoerd in het voorjaar en waarbij geen warmtebeeldkijkers worden gebruikt. De uitkomst is echter vergelijkbaar en bevestigt het beeld van de totale omvang van de populatie.

Op grond van de op 16 december 2020 verleende opdracht zijn in het vroege voorjaar van 2021, 12 damherten gedood, voorafgaand aan de telling. Daarnaast zijn er tussen 2016 en 2024 vijf aanrijdingen geregistreerd waarbij steeds één damhert is gedood. Daarnaast zijn in de afgelopen jaren meerdere situaties geweest waarbij een

¹⁴ Zie Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, pag. 20. Dit plan is in te zien via de website van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland: <https://www.fbezh.nl/damhert-fbp/>

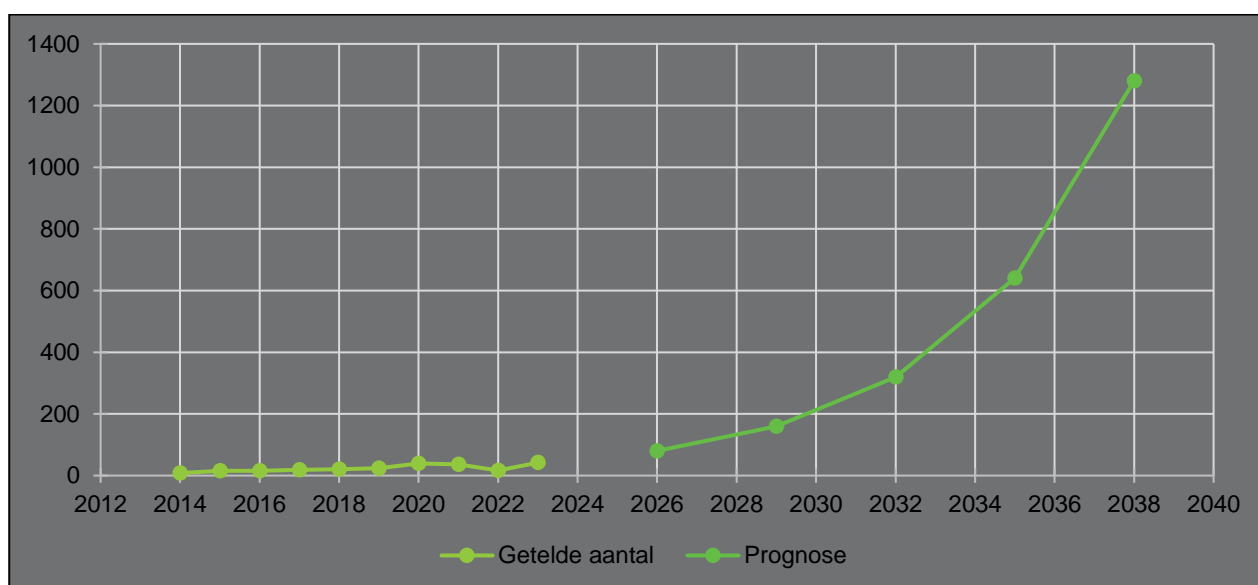
¹⁵ Tellingen vinden plaats door de WBE en worden in het online registratiesysteem 'Dora' van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland geregistreerd.

¹⁶ De telresultaten van 2022 zijn opmerkelijk laag, wat vermoedelijk te maken heeft met veel verstoring in het gebied ten tijde van de telling, waardoor de damherten minder goed zichtbaar waren.

valwildafhandelaar is ingeschakeld om een gewond hert uit het lijden te verlossen. De toedracht van deze verwondingen is niet altijd te achterhalen en is ook niet altijd geregistreerd. Ook is ons mondeling gemeld dat er in de afgelopen jaren meerdere damherten zijn gestorven als gevolg van o.a. aanrijdingen en verstrikt raken in hekwerken en omheiningen. Deze gevallen zijn niet geregistreerd. Ook kan niet uitgesloten worden dat er stroperij heeft plaatsgevonden. Door al deze effecten op de populatie is de groei van de populatie waarschijnlijk tijdelijk afgeremd.

Voor de toekomst geldt dat er, gelet op de beschikbare ruimte en het beschikbare voedsel, nog zeer veel potentie is om verder door te groeien. Hierbij zijn die beschikbare ruimte en het beschikbare voedsel de beperkende factoren. Wanneer er niet wordt ingegrepen verdubbelt de populatie iedere 3 tot 4 jaar, aldus het adviesrapport. In Figuur 3 is dit inzichtelijk gemaakt in een grafiek.

Figuur 2 getelde aantallen damherten + prognose

Op basis van het aanbod aan voedsel en ruimte in de Hoeksche Waard kan de populatie op termijn uitgroeien tot een omvang van minimaal 6.750 damherten¹⁷. Dergelijke aantallen en dichtheden zijn niet ondenkbaar. Een duidelijk praktijkvoorbeeld van het bereiken van dergelijke aantallen op een klein oppervlak kennen we uit het AWD-gebied, waar in 2016 maar liefst 5.552 damherten zijn geteld¹⁸ op 3.600 hectare duingrond.

Problematiek/belangenonderbouwing

Gelet op de groeipotentie van de populatie, gecombineerd met de voedselbehoefte en het gedrag van damherten, zijn er in de nabije toekomst steeds meer en steeds sterkere effecten te verwachten van de aanwezigheid van de damherten. De volgende effecten treden op en zullen zonder twijfel vaker op gaan treden. Deze worden hierna verder toegelicht.

- Schade aan agrarische gewassen;
- Aanrijdingen.

A. Schade aan agrarische gewassen

Het gebied waar de damherten nu verblijven wordt in het adviesrapport aangeduid als het huidige benuttingsgebied van de damherten. Dit gebied is ca. 1.125 hectare groot en bestaat voor het overgrote deel uit landbouwgebied¹⁹. De gemeente Hoeksche Waard is een gemeente met zeer veel akkerbouw en tuinbouw. Volgens

¹⁷ Adviesrapport, pag. 11

¹⁸ Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, pag. 20.

¹⁹ Adviesrapport, pag. 3

het CBS ging het in 2022 om 12.824 hectare akkerbouw en 1.140 hectare tuinbouw open grond. Veel geteelde gewassen zijn o.a. granen, aardappelen, suikerbieten en groenten.²⁰ Damherten zijn niet kieskeurig en foerageren op al deze gewassen. De schade die door damherten wordt aangericht is duidelijk te herkennen en goed te onderscheiden van bijvoorbeeld reeënschade. Damherten zijn bijvoorbeeld groter en kunnen daardoor tot op een grotere hoogte schade aanrichten aan (fruit-)bomen. Ook zijn ze in hun voedselkeuze minder kieskeurig dan reeën en vertrappen ze meer.

Om een beeld te krijgen van de schade door damherten heeft de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard in 2019 opdracht gegeven aan een onafhankelijk taxateur (Zuid-Beijerland) om schadegevallen veroorzaakt door damherten te taxeren. Het resultaat van de taxaties, die zijn uitgevoerd op 30 augustus 2019, staat in onderstaande tabel.

Adres	Type gewas	Schadeoppervlak	Getaxeerd schadebedrag
Numansdorp	Wintertarwe, suikerbieten	26 ha	€ 1.980,90
Strijen	Wintertarwe, suikerbieten	18,26 ha	€ 2.022,73
Numansdorp	Suikerbieten, wintergerst, wintertarwe, consumptie-aardappelen en boomsingel	219,50 ha	€ 17.549,35
Strijen	Wintertarwe	11 ha	€ 970,20
Klaaswaal	Wilgenstruiken	7 rijen van 50 struiken	€ 594,80
Numansdorp	Aardappelen, suikerbieten en wintertarwe	105,9 ha	€ 5.529,87
Strijensas	Wintertarwe	1,38 ha	€ 121,72

Figuur 3 Getaxeerde schades 2019

In 2021, 2022 en 2023 zijn er in overleg met de provincie en in opdracht van BIJ12 nog enkele schades getaxeerd in deze omgeving, op aangeven van de betrokken ondernemers. Bij deze taxaties zijn de standaard taxatieprotocollen van BIJ12 gevolgd²¹. De resultaten van de taxaties staan in onderstaande tabel.

Adres	Type gewas	Schadeoppervlak	Getaxeerd schadebedrag
Numansdorp	Appels	3,87 ha	€ 16.703,74
Numansdorp	Wintertarwe	4,12 ha	€ 1.220,05
Numansdorp	Uien, zaai	29,16 ha	€ 6.561,00

²⁰ Bron: CBS StatLine geraadpleegd via opendata.cbs.nl op 12 juni 2023.

²¹ Zie voor meer informatie: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/tegenwoordige-aanvragen/taxaties/>
ODH950699

Numansdorp	Aardappelen	17,77 ha	€ 3.494,52
Numansdorp	Populierenaanplant	8,82 ha	€ 2.175,00

Figuur 4 Getaxeerde schades 2021-2023

De schadecijfers over 2019 zijn niet tot stand gekomen conform de protocollen van BIJ12. Toch geven de cijfers uit 2019 wel een betrouwbaar beeld van de omvang van de schade. De taxaties uit de jaren 2021-2023 die wel conform de protocollen zijn uitgevoerd, bevestigen het beeld en tonen aan dat er nu reeds sprake is van ernstige schade aan landbouwgewassen. Ook uit andere delen van de provincie kennen we uit het verleden omvangrijke door BIJ12 getaxeerde ernstige schades door damherten, waaronder een schade van ca. 70.000 euro op een bedrijf met bloembollenteelt²². Gelet op de grote voedselbehoefte van damherten²³ en het lokale grondgebruik zal de schade in de Hoeksche Waard verder toenemen met een (sterk) toenemende populatie. In de huidige situatie is er reeds sprake van ernstige schade zoals bedoeld in artikel 3.17, eerste lid, onder b en c, van de Wnb, terwijl deze schade van reeds duizenden euro's (zie figuur 5) veroorzaakt is door een nog relatief kleine populatie van enkele tientallen damherten. Een uitdijende en wellicht uitzwervende populatie zal veel meer, en ook meer verspreid, schade aanrichten.

Conclusie: De populatie damherten zorgt voor een ernstige dreiging van belangrijke schade aan gewassen zoals bedoeld in de beleidsregel, nu en in de nabije toekomst. Hiermee is voldoende onderbouwd dat is voldaan aan het belang ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom zoals bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, sub b onder 2 van de Wnb, en dan specifiek de ernstige schade aan de gewassen.

B. Risico op aanrijdingen

Damherten bewegen zich door de omgeving en steken daarbij regelmatig wegen over. Bij het oversteken van wegen is het mogelijk dat er aanrijdingen met voertuigen plaatsvinden. Een aanrijding met een damhert, dat tot 100 kg kan wegen²⁴, resulteert in materiële schade, dierenleed en kans op letselschade bij en zelfs overlijden van mensen. Ook kunnen ongelukken ontstaan doordat bestuurders plotseling afremmen, afgeleid worden of proberen de dieren te ontwijken.^{25 26}

Overstekende damherten vormen daarmee een groot risico voor de openbare veiligheid, specifiek de veiligheid van het wegverkeer. In de Hoeksche Waard zijn inmiddels ook enkele ongevallen gebeurd. In de periode 2016-2022 gaat het om in ieder geval 4 aanrijdingen met een motorvoertuig²⁷. Complicerende factor voor deze omgeving is dat veel wegen die het gebied doorsnijden, zijn gelegen op dijken. Damherten die onder aan de dijk en op het talud de weg benaderen zijn voor de verkeersdeelnemer niet zichtbaar.

Zoals ook gebleken bij de damherten in de AWD, betekent een grotere populatie damherten ook een grotere kans op aanrijdingen.²⁸ Nu de populatie in de Hoeksche Waard groeit en de potentie heeft om nog veel groter te worden, wordt ook de kans op aanrijdingen steeds groter. De kans op aanrijdingen wordt ook vergroot doordat de jonge

²² Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, pag. 57

²³ Een damhert heeft een voedselbehoefte van ca. 400 kg droge stof per jaar, zie pag. 11 van het adviesrapport.

²⁴ Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, pag. 15. Ter vergelijking: het gewicht van een damhert is ca. drie keer zoveel als dat van een ree en vergelijkbaar met het gewicht van een volwassen schaap of een wild zwijn.

²⁵ Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, pag. 54

²⁶ Bij een snelheid van 60 km/uur heeft een aanrijding met een damhert van 75 kg een impact van 2.700 kg. Zie https://www.dassenwerkgroepbrabant.nl/pages/doodgereden_dassen_wildaanrijdingen.html

²⁷ Bron: Faunabeheereenheid Zuid-Holland, gegevens afkomstig uit registratiesysteem Dora.

²⁸ Faunabeheerplan damherten duingebieden Noord- en Zuid-Holland 2020-2026, o.a. pag. 25

mannelijke damherten uitzwerven om nieuwe gebieden te verkennen. Tenslotte heeft het damhert ook de neiging om bij een naderende auto stil te gaan staan op de weg, in plaats van te vluchten.²⁹

Conclusie: De huidige populatie damherten in de Hoeksche Waard zorgt voor een bedreiging van de openbare veiligheid en dat zal met een groeiende populatie alleen maar toenemen. Hiermee is voldoende onderbouwd dat is voldaan aan het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten zoals bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, sub b onder 3 van de Wnb, en dan specifiek de verkeersveiligheid vallend onder de openbare veiligheid.

Tevens is voldaan aan het belang ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen zoals bedoeld in artikel 3.10, tweede lid, sub b van de Wnb en dan specifiek schade of overlast voor het verkeer vanwege het risico op aanrijdingen. Er is dan ook voldoende onderbouwd dat de opdracht kan worden verleend op grond van deze belangen.

Eindconclusie: ingrijpen is noodzakelijk.

Gelet op al het vorenstaande, waaruit blijkt dat de populatie damherten in de Hoeksche Waard tot een grote omvang zal uitgroeien wanneer niet wordt ingegrepen en gelet op de risico's en schade die daarmee gepaard zullen gaan, is voldoende duidelijk dat ingrijpen noodzakelijk is:

- a. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen (artikel 3.17, eerste lid, onder b, 2° Wnb);
- b. in het belang van de openbare veiligheid (artikel 3.17, eerste lid, onder b, 3° Wnb).

Andere bevredigende oplossing

Nu duidelijk is dat ingrijpen noodzakelijk is, is het van belang om te bepalen welke mate van ingrijpen passend is.

Alternatief: hekwerken

Een hekwerk of een andere vorm van afscheiding heeft ten aanzien van damherten normaal gesproken de functie van een barrière tussen het leefgebied van de damherten enerzijds en locaties waar risico's of schade kunnen ontstaan anderzijds. De situatie in de Hoeksche Waard is echter niet zodanig dat er sprake is van een dergelijke scheiding tussen gebieden. De damherten leven grotendeels in het agrarische gebied en er is dus geen sprake van een natuurlijk leefgebied dat afgeschermd zou kunnen worden van het agrarische en bebouwde landschap. Er is dus geen geschikte locatie voor het plaatsen van hekwerken.

Binnen het gebied zouden in theorie hekwerken langs wegen in het agrarische landschap kunnen worden geplaatst. Dergelijke hekwerken zouden echter niet functioneren omdat daarmee ofwel de damherten op de agrarische percelen ofwel op de weg worden gehouden. Daar komt nog bij dat diverse wegen in het gebied zijn gelegen op smalle dijken, hetgeen het plaatsen van hekwerken ernstig bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakt. Ten slotte kan het plaatsen van hekwerken niet voorkomen dat er, vroeger of later, damherten gedood moeten worden omdat de populatie zal blijven groeien en er damherten het einde van het hekwerk zullen gaan opzoeken om alsnog aan de andere kant van het hekwerk terecht te komen. Het plaatsen van hekwerken is dus **geen** effectieve en daarmee geen bevredigende oplossing voor de geconstateerde problemen.

Wijze van ingrijpen

Uit het voorgaande volgt dat ingrijpen in de populatieomvang de enige oplossing is. De volgende drie opties om in de populatie in te grijpen en die ook in het adviesrapport worden besproken, zijn:

1. Afschot;
2. Vangen en verplaatsen naar elders;
3. Onvruchtbaarheid introduceren.

²⁹ <https://www.hetedelhert.nl/alles-over-het-damhert>
ODH950699

Over optie 2 schrijven de deskundigen³⁰ dat het wegvangen van de gehele populatie in de praktijk erg lastig uitvoerbaar is en voor veel stress bij de dieren zorgt. Ook geldt dat verplaatsen binnen Nederland geen optie is, gelet op het huidige voorkomen en de snelle populatieontwikkeling van het damhert in andere leefgebieden in Nederland. Het verplaatsen van damherten naar buiten Nederland is onwenselijk vanwege toenemende stress door langere reistijden met bijbehorende langere verdovingsperiode en de toenemende juridische complexiteit. Wij onderschrijven deze zienswijze van de deskundigen en wijzen er ook op dat verplaatsen naar een in het wild levende populatie binnen of buiten Nederland naar alle waarschijnlijkheid zou betekenen dat de damherten worden verplaatst naar een populatie die beheerd wordt door middel van afschot. Alle in het wild levende populaties damherten in Nederland worden beheerd door middel van afschot en ook buiten Nederland zijn ons geen populaties damherten bekend die niet worden beheerd.

Over optie 3 concluderen de deskundigen in het adviesrapport dat het toepassen van anticonceptie “een brug te ver” is. De te gebruiken anticonceptiemiddelen zijn namelijk nog niet wettelijk toegelaten en het toedienen van deze middelen is praktisch niet uitvoerbaar en vermoedelijk erg kostbaar. Bovendien is nog niet duidelijk wat de effecten zijn op het welzijn van individuen en van de populatie als geheel op de langere termijn.³¹ Het toedienen van anticonceptie komt daarmee neer op het uitvoeren van een experimentele handeling met dieren hetgeen wij als onwenselijk beoordelen en waarvoor bovendien de Wnb geen ruimte biedt.

Afschot (optie 1) is de enig aangewezen methode om binnen afzienbare tijd een gewenste populatiereductie te bewerkstelligen.

Daarbij zijn twee varianten door ons overwogen en ook besproken in het adviesrapport van de deskundigen:

- a. ingrijpen waarbij de populatieomvang gestabiliseerd wordt op een vooraf vastgesteld aantal damherten, namelijk het (destijds aanwezige) aantal van ca. 40 exemplaren;
- b. ingrijpen waarbij de populatieomvang tot nul exemplaren wordt teruggebracht.

Beide varianten worden hieronder kort besproken, voor meer achtergrondinformatie verwijzen wij naar pagina 17 e.v. van het adviesrapport.

A. Stabiliseren op 40 exemplaren

Om de populatie te stabiliseren op een aantal van 40 stuks moet de jaarlijkse aanwas nul zijn en moeten er daarom jaarlijks ca. 14 herten uit de populatie worden weggenomen³². Een consolidatie van deze populatie op 40 dieren leidt echter tot een populatie die op langere termijn niet levensvatbaar is. Er treden effecten van inteelt op en de damherten worden minder gezond en minder vruchtbaar. Dit betekent een aantasting van het dierenwelzijn. Een damhertenpopulatie die door beheer wordt beperkt tot een omvang van ca. 40 dieren, sterft op termijn uit, zo blijkt uit het adviesrapport³³. Een keuze voor 40 exemplaren betekent daarmee in feite een keuze voor een nulstand.

Dit effect zou ondervangen kunnen worden door òf per generatie c.q. vijf jaar³⁴ 1 of 2 onverwante mannelijke dieren in de populatie te brengen òf duurzame verbindingen met andere populaties tot stand te brengen. Beide opties zijn wat ons betreft niet wenselijk en niet realistisch om de volgende redenen.

Het uitzetten van een onverwant mannelijk dier is verboden op grond van de Wnb. Om het uitzetten toch mogelijk te maken moet er een langlopende ontheffing worden verleend om steeds een damhert te mogen uitzetten. Dat is

---

³⁰ Adviesrapport, pag. 14/15 en 23

³¹ Adviesrapport, pag. 15/16 en 23

³² Een keuze voor een stabilisatie op een hoger aantal damherten betekent uiteraard dat er jaarlijks meer dieren moeten worden weggenomen. Het jaarlijkse afschot moet uiteraard gelijk zijn aan de aanwas, waarbij geldt dat de aanwas ongeveer gelijk staat aan 70% van de vrouwelijke dieren. Beheren op een vastgesteld aantal betekent ook dat er tot in lengte van jaren toestemming moet worden verleend in de vorm van een opdracht of ontheffing.

³³ Na circa 57 jaar is de extinctiekans al 50% en na 100 jaar zelfs 99%, zie pag. 20 van het adviesrapport.

³⁴ Een generatie damherten bestrijkt ongeveer 5 jaar.

in strijd met ons provinciale beleid. Artikel 5.1 van de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland geeft immers aan dat wij voor wat betreft het uitzetten van dieren alleen ontheffing verlenen ten behoeve van repopulatie of herintroductie. Expliciet is in dit artikel opgenomen dat geen ontheffing wordt verleend voor het uitzetten van dieren ten behoeve van de jacht. Het periodiek uitzetten van damherten in dit gebied valt niet binnen repopulatie of herintroductie en het zou bovendien betekenen dat er ook langer op de populatie 'gejaagd' kan (moet) worden. Het uitzetten van damherten strookt ook niet met de wettelijke doelstellingen zoals geformuleerd in artikel 1.10 van de Wnb, aangezien het uitzetten van damherten, zeker in dit gebied, geen meerwaarde heeft voor de natuur. Zoals ook Staatsbosbeheer heeft aangegeven, kan er momenteel geen gebied in Nederland aangewezen worden waar hoge aantallen damherten een positieve invloed hebben op de natuurdoelen.³⁵

Bovendien zou bij het verlenen van een ontheffing voor uitzetten van damherten zich de vraag voordoen wie verantwoordelijk is voor het uitzetten en daarmee het gezond houden van de populatie. In een beheerd natuurgebied zou dat de terreinbeherende organisatie zijn, maar in dit geval is er geen sprake van een dergelijke terreinbeherende organisatie. De eigenaren en gebruikers van de gronden waar de damherten zich grotendeels ophouden zijn agrarische ondernemers die geenszins de wens hebben om regelmatig damherten op hun gronden uit te zetten. De beheerder van het aangrenzende gebied, Staatsbosbeheer, heeft ook al aangegeven niet positief te staan tegenover de aanwezigheid van de damherten en deze -zeker in hoge aantallen- niet te beschouwen als een aanwinst voor de natuur. Bovendien zou een dergelijke maatregel (uitzetten) verplicht moeten zijn. Immers, wanneer geen damherten worden uitgezet zullen alsnog de gevolgen van inteelt zichtbaar worden. Gelet op al het vorenstaande beoordelen wij het op peil houden van de genetische diversiteit door het uitzetten van onverwante damherten als strijdig met de Wnb, strijdig met ons beleid en als onrealistisch.

Een andere optie om onverwante damherten toe te voegen aan de huidige populatie is het aanleggen van een ecologische verbinding tussen de populatie damherten in de Hoeksche Waard en damhertenpopulaties elders. Deze optie is gelet op de grote afstand en de diversiteit aan barrières niet uitvoerbaar vanwege de grote investeringen en de noodzakelijke aanpassingen in de ruimtelijke ordening.

Gelet op al het vorenstaande achten wij het stabiliseren van de populatie op een omvang van ca. 40 stuks niet realistisch. Het stabiliseren op een omvang van 40 stuks is ook strijdig met de Wnb omdat het leidt tot een aantasting van het dierenwelzijn als gevolg van inteelt en omdat het leidt tot een veel groter aantal te doden damherten, gelet op de noodzaak van jarenlang beheer. Het stabiliseren van de groep damherten op 40 exemplaren betekent immers dat de landbouwschade en het risico op aanrijdingen in dit gebied voor jaren gehandhaafd blijft.

Tenslotte wijzen wij er nog op dat de keuze voor het beheren c.q. stabiliseren van deze populatie verwilderde damherten een onwenselijk precedent zou zijn. Het is immers niet wenselijk dat meer damhertenhouders hun dieren laten ontsnappen om daarmee in het wild levende en bejaagbare populaties te laten ontstaan.

B. Terugbrengen tot nul exemplaren

Het terugbrengen van de populatie tot nul exemplaren is de enige passende, haalbare en houdbare optie bij ingrijpen in deze populatie verwilderde damherten teneinde de thans geconstateerde problemen op te lossen. Tevens is dit conform ons beleid zoals hierboven reeds vermeld. Het volledig wegnemen van de populatie kan naar verwachting binnen een relatief kort tijdsbestek van twee tot vijf jaar worden uitgevoerd. Hiervoor is wel van belang dat dit gecoördineerd en op deskundige wijze wordt uitgevoerd. Zo is het bijvoorbeeld van belang om de ingreep met name te richten op de vrouwelijke damherten, om daarmee direct de reproductie te verkleinen. Ook moet rekening worden gehouden met de verschillende sociale functies binnen de groep damherten en het zwervende en explorerende karakter van de mannelijke damherten. Van belang is ook dat afschot gebeurt via het zogenoemde 'verstoringsarm bejagen'. Hierbij wordt vermeden dat de damherten een relatie leggen tussen de aanwezigheid van

³⁵ Zie e-mail Staatsbosbeheer d.d. 26 februari 2023 (bijlage 2)
ODH950699

mensen en de dood van een soortgenoot. Dit gebeurt ook bij het beheer van de damherten in de AWD. De vluchtafstand van het damhart bij een ontmoeting met een mens is daar nog steeds minder dan 50 meter, zelfs na een periode van vijf jaren met intensief afschot.³⁶ Bij het terugbrengen naar nul exemplaren in een periode van maximaal vijf jaar moeten er in die periode enkele tientallen damherten worden gedood. Eén en ander moet worden verwerkt in het door de Faunabeheereenheid Zuid-Holland op te stellen plan van aanpak.

Het is van belang om niet langer te wachten en de populatie binnen korte tijd weg te nemen. Langer wachten met ingrijpen, of het ingrijpen faseren gedurende een langere periode, betekent onherroepelijk dat er meer damherten moeten worden gedood. Zoals hierboven reeds onderbouwd zorgt langer wachten met ingrijpen er ook voor dat de kans op verkeersongelukken en de schade veel groter wordt hetgeen tot forse kosten leidt voor de agrarische bedrijven in het gebied. Tevens zorgt het wachten voor meer dierenleed.

Gelet op het vorenstaande zien wij het volledig en op korte termijn wegnemen van de populatie als de enige realistische, passende en bevredigende oplossing, ook uit oogpunt van dierenwelzijn en ter voorkoming van de gevolgen van inteelt. Gelet op de Wet natuurbescherming verdient het in deze situatie de voorkeur om eenmalig en in een korte periode enkele tientallen damherten te doden boven het langjarig doden van ca. 14 damherten per jaar, waarbij bovendien het eindresultaat hetzelfde zal zijn als gevolg van het uitsterven van de populatie.

Staat van instandhouding

Het damhart komt vrijwel in heel Europa voor³⁷ en heeft Europees gezien de status ‘Least Concern’ volgens de maatstaven van de IUCN³⁸.

Er leven binnen Nederland diverse grotere populaties damherten in het wild. Deze populaties hebben allemaal groeipotentie en worden dan ook beheerd door afschot. De staat van instandhouding van het damhart wordt gegarandeerd in deze gebieden, waarvan er één gedeeltelijk in Zuid-Holland is gelegen, namelijk de AWD.

In par. 2.3 van het Faunabeheerplan Damhart 2020-2026 wordt de populatie-ontwikkeling geschetst van het aantal damherten in het duingebied van de AWD, De Blink en Boswachterij Noordwijk. Met name in dit gebied zijn de aantallen hoog. Na de piek in 2016 (ruim 5500 getelde dieren) is door actief beheer het aantal aanzienlijk gedaald. De streefstanden zijn ten opzichte van het FBP 2016 – 2020 gelijk gebleven: 600 tot 800 voor de AWD, De Blink en Boswachterij Noordwijk. De onderbouwing daarvoor is opgenomen in hoofdstuk 6 van het FBP 2020-2026 en komt overeen met het vorige FBP. De ABRvS heeft in 2017 deze onderbouwing voldoende geacht.³⁹ Wij zien geen redenen om daar thans anders over te oordelen. In paragraaf 6.3 van het FBP is tevens omschreven en onderbouwd dat de gunstige staat van instandhouding van het damhart bij het verlenen van een ontheffing voor het opzettelijk doden in de duingebieden van Noord- en Zuid-Holland niet in gevaar komt. Bij een dergelijk aantal zou de populatie zelfs in een afgesloten gebied genetisch zelfstandig kunnen voortbestaan.

Eerder is onderbouwd dat de groep damherten in de Hoeksche Waard een niet-natuurlijke oorsprong heeft. Het is verder zeer waarschijnlijk dat geen andere damherten de Hoeksche Waard hebben bereikt vanuit de elders gesitueerde kernleefgebieden. Gelet hierop concluderen wij dat de groep damherten in de Hoeksche Waard geen onderdeel uitmaakt van de groepen damherten uit de kernleefgebieden. Op basis van het voorgaande heeft het wegnemen van een kleine groep damherten uit de Hoeksche Waard dan ook geen gevolgen voor de staat van instandhouding van de damhertenpopulaties in de kerngebieden in Nederland.

---

³⁶ Adviesrapport, pag. 18

³⁷ [Dama dama \(Linnaeus, 1758\) | Fauna Europaea \(fauna-eu.org\)](#)

³⁸ [Fallow deer - Dama dama - \(Linnaeus, 1758\) \(europa.eu\)](#)

³⁹ ABRvS d.d. 20 december 2017 (ECLI:NL:RVS:2017:3509), overweging 7.1.

Middelen en methoden voor de uitvoering

In artikel 3.25, eerste lid van de Wnb is bepaald dat bij het geven van een opdracht als bedoeld in artikel 3.18, eerste lid, de middelen worden aangewezen die voor het vangen en doden van de aldaar bedoelde dieren mogen worden gebruikt. Op grond van artikel 3.26, derde lid, Wnb kan hierbij ook ontheffing – daaronder begrepen de opdracht tot populatiebeheer – worden verleend van de regels die krachtens artikel 3.26, tweede lid, van de Wnb zijn gesteld aan het gebruik van het geweer en munitie.

Geweer en munitie

Zoals hiervoor geconstateerd, is afschot de aangewezen methode voor het reduceren van de populatie damherten. Daarom staan wij het gebruik van kogelgeweren toe bij de uitvoering daarvan. Daarbij dient uiteraard voldaan te worden aan de wettelijke eisen die gesteld zijn aan kogelgeweren en de bijbehorende munitie. Deze eisen zijn te vinden in de artikelen 3.13, 3.14 en 3.15 van het Besluit natuurbescherming. Voor onderhavige opdracht komen deze eisen op het volgende neer:

- Het te gebruiken kogelgeweer heeft een magazijn dat ten hoogste twee patronen kan bevatten, tenzij het geweer is voorzien van een grendelinrichting waarmee het wapen handmatig schot voor schot wordt geladen;
- Het te gebruiken kogelgeweer heeft ten minste één getrokken loop;
- De te gebruiken kogelpatronen zijn geen militaire kogelpatronen, kogelpatronen met volmantel of kogels die niet vervormen bij het treffen;
- De te gebruiken kogelpatronen hebben een kaliber van ten minste 6,5 millimeter voor getrokken loop en een trefenergie van ten minste 2.200 Joule op 100 meter afstand van de loopmond.

Gebruik van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang

Artikel 3.16, eerste lid, sub a, Besluit natuurbescherming verbiedt het gebruik van het geweer vóór zonsopgang en na zonsondergang. Wij zijn op grond van art. 3.26, derde lid Wnb bevoegd om hiervoor ontheffing te verlenen. Wij maken van die bevoegdheid gebruik en staan toe dat het geweer gedurende het gehele etmaal wordt gebruikt, en wel vanwege het volgende.

Damherten die foerageren verplaatsen zich veelal rond de schemering en in de nacht, zodat de beste kansen om deze dieren te kunnen doden ook in deze periode vallen. Tevens is de kans dat er zich mensen (anderen dan de uitvoerders van deze opdracht) 's nachts binnen het uitvoeringsgebied bevinden nihil, hetgeen het uitvoeren van de opdracht vergemakkelijkt. Anderzijds willen wij ook de uitvoerders de gelegenheid geven om overdag op te treden, wanneer dat mogelijk of wenselijk is.

Door de uitvoerders ruime gelegenheid te geven om afschot uit te voeren, kan zo goed mogelijk invulling worden gegeven aan het uitgangspunt van verstoringsarm beheer en kan de doelstelling zo snel als mogelijk worden behaald.

Geluiddemper

Op grond van artikel 3.13, vierde lid, Besluit natuurbescherming mag een geweer niet zijn voorzien van een geluiddemper. Wij zijn op grond van artikel 3.26, derde lid, Wet natuurbescherming bevoegd om hiervoor ontheffing te verlenen en wij maken van die bevoegdheid gebruik. Voor het uitvoeren van verstoringsarm beheer heeft het gebruik van een geluiddemper grote meerwaarde. Doordat het geluid van het schot wordt gedempt, zullen de andere aanwezige damherten minder of zelfs helemaal niet schrikken. Hierdoor worden de kansen voor een tweede schot vergroot. Ook zullen de damherten minder snel de aanwezigheid van mensen associëren met gevaar, waardoor wordt voorkomen dat de damherten schuw gedrag gaan vertonen hetgeen het realiseren van afschot bemoeilijkt. Wel moet worden opgemerkt dat er voor het gebruik van een demper een aanvullende ontheffing nodig is op grond van de Wet wapens en munitie. De minister van Justitie en Veiligheid (Dienst Justis) is hiervoor het bevoegd gezag.

Kunstmatige lichtbronnen en nachtzichtapparatuur

Op grond van artikel 3.13, vierde lid, Besluit natuurbescherming mag een geweer niet zijn voorzien van kunstmatige lichtbronnen of enig ander instrument om in de nacht te schieten, waaronder nachtzichtapparatuur. Wij zijn op grond van artikel 3.26, derde lid, Wet natuurbescherming bevoegd om hiervoor ontheffing te verlenen en wij maken van die bevoegdheid gebruik. Omdat het gebruik van het geweer in de nacht in dit geval noodzakelijk is en wij dat ook toestaan, is daarbij goede nachtzichtapparatuur noodzakelijk. Deze apparatuur is nodig om de te doden dieren goed te kunnen onderscheiden, maar ook om zicht te houden op de omgeving. Door het gebruik van nachtzichtapparatuur wordt de verstoring van overige dieren zoveel mogelijk beperkt en ook wordt voorkomen dat er snel associatie optreedt tussen gevaar en de aanwezigheid van mensen.

Steekwapens en snijwapens

Steekwapens en snijwapens mogen worden gebruikt om een gewond damhert uit het lijden te verlossen in het geval een eerder schot onverhoopt niet direct dodelijk blijkt te zijn. Door een deskundig uitgevoerde steek in de hartstreek kan een damhert snel uit het lijden worden verlost. Het is aan de deskundige uitvoerder om per situatie te besluiten welk middel (geweer, steekwapen of snijwapen) hij kiest om het damhert uit het lijden te verlossen. Uitgangspunt is dat het lijden zo snel mogelijk wordt beëindigd, zonder risico voor de uitvoerder of de omgeving.

Honden

Tot slot wijzen wij honden, zijnde geen lange honden, aan. Indien nodig kan de hond ingezet worden bij de nazoek van geschoten damherten.

Duur van de opdracht

De opdracht dient zo snel mogelijk uitgevoerd te worden om te voorkomen dat de populatie nog veel verder groeit en er (steeds) meer dieren gedood moeten worden. De looptijd van de opdracht stellen wij vast op een termijn van 5 jaar. Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat de uitvoering van deze opdracht volledig plaatsvindt binnen deze maximale termijn. In overleg met de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard gaan wij ervan uit dat binnen die periode de opdracht ook volledig uitgevoerd kan zijn.

Samenhangende besluiten

Er kunnen nog andere bepalingen van kracht zijn, op grond waarvan vergunningen, toestemmingen, ontheffingen of meldingen benodigd zijn om de opdracht te kunnen uitvoeren.

Conclusie

Op grond van al het vorenstaande concluderen wij dat:

- de populatie damherten in de Hoeksche Waard is te kwalificeren als verwilderde dieren;
- voor een zorgvuldige besluitvorming de damherten in dit besluit tevens zijn beoordeeld als zijnde beschermde dieren;
- de huidige populatie verwilderde damherten in de Hoeksche Waard een probleem vormt voor de verkeersveiligheid en dat die populatie schade aan gewassen veroorzaakt;
- er sprake is van dreigende ernstige schade aan met name de gewassen en dat deze dreiging zal toenemen met het toenemen van de populatieomvang;
- er sprake is van een risico voor de openbare veiligheid (nu en in de toekomst);
- het gezien de wettelijke belangen noodzakelijk is om in te grijpen;
- de populatie verwilderde damherten in de Hoeksche Waard zonder ingrijpen zal doorgroeien tot een zeer grote populatie;
- het ongemoeid laten van de populatie verwilderde damherten geen bevredigende oplossing is;
- het beperken van de populatie tot ca. 40 exemplaren geen bevredigende oplossing is;
- er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is dan doden door afschot;
- het gebruik van kogelgeweren in combinatie met nachtzichtapparatuur daarbij noodzakelijk is.

Gezien het voorgaande verlenen wij ter beperking van de omvang van de populatie verwilderde damherten in het werkgebied van de Wildbeheereenheid Hoeksche Waard, een opdracht als bedoeld in artikel 3.18, eerste lid, in samenhang met het vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor de duur van 5 jaar.